

sklep, da je "umetnost, kakor jo razumemo mi, ljudje evropske civilizacije, mogoča samo v svetu filozofije kot filozofije, kar pomeni, kot metafizike" (str. 205).

Nikakor ni naključje, kot omenja urednik zbornika, da je razprava *Filozofija in umetnost* zasedla zadnje mesto v njem, saj obmejuje okrožje, znotraj katerega se suče Pirjevčeva misel v razpravah tega zbornika. Vztrajanje v ontološki diferenci kot vztrajanje v "odprtem" daje le to možnost, tj. ponovno premišljevanje in destrukcijo umetnosti in znanosti o njej, vsako preseganje tega horizonta bi pomenilo padec iz "središča" metafizike, torej padec vanjo. Zato ni čudno, da predvsem tiste Pirjevčeve študije (npr. *Vprašanje o Bogu*), kjer je poskusil zakoračiti iz tega območja, doživljajo različne, nasprotujoče si interpretacije.

Predstavljeni zbornik je nedvomno več kot zbornik, saj že z izborom Pirjevčevih razprav, predvsem pa z urednikovo spremeno študijo poskuša začrtati novo interpretacijo Pirjevčevega dela in njegovega mesta v slovenski literarni vedi ter tudi v širšem kontekstu slovenske misli.

Samo Krušič

Gerhard Giesemann NOVEJŠI POGLEDI NA SLOVENSKO KNJIŽEVNOST

*Ljubljana, Slovenska
matica 1991 (Razprave in
eseji 34)*

Tisto, po čemer je slovenska literatura v preteklosti bolj po tihem hrepenela, zdaj pa se brez lažne sra-

mežljivosti glasno in modno imenuje "promocija", se vedno bolj izpolnjuje. Sicer še ne v množičnem tiskanju prevedenih slovenskih umotvorov pri tujih založnikih, temveč v dejstvu, da postaja slovenska literatura vedno bolj intenzivno raziskovalni predmet tujih strokovnjakov. Proces, ki je za literature velikih narodov tako rekoč sam po sebi razumljiv, je za slovensko žal še vedno prej izjema kot pravilo. Toda prav zanjo je posebno koristen, saj odpravlja pretirano zaplotniško samovšečnost, osvetljuje prezrte vidike, prinaša nove poglede in z njimi nova merila, skratka, povečuje raziskovalno živahnost in krepi raziskovalni pluralizem. V ta okvir sodijo tudi razprave, s katerimi je nemški slavist in slovenist Gerhard Giesemann sodeloval na simpoziju Obdobja, lani pa so izšle zbrane z nekaterimi drugimi v knjižni obliki. Razvrščene niso po kronologiji nastajanja, temveč po kronologiji pojavov iz slovenske literature, ki se jim posvečajo. Tako je knjiga pridobila značilnosti celovitejše literarnozgodovinske podobe slovenske književnosti.

Na začetku stoji razprava, ki natančno razčlenjuje literarno naravo oblikovalnih prijemov v prvem Brižinskem spomeniku in njihovo teološko utemeljenost. Upoštevanje le-te je avtorju omogočilo, da se je izognil enostranostim, v katere so zašle nekatere novejšje razlage, ki so začele v najstarejših slovenskih besedilih pretirano poudarjati samo literarni vidik, ki naj bi se utelčal v strogi simetrični kompoziciji. Naslednje tri razprave so posvečene slovenski reformaciji: Trubarjevemu pojmovanju "sovražnika" v njegovih cerkvenih pesmih, razmerju

med teologijo in poezijo v Trubarjevih, Dalmatinovih in Kreljevih pesmih ter psalmskim prepesnitvam istih treh reformatorjev. Teološko znanje, ki je odlikovalo že uvodno razpravo, se zdaj v skladu s predmetom obravnave še bolj razmahne in pridobi komparativni vidik: avtor kot odličen poznavalec nemške reformacije pretanjen odkriva razločke med tujimi zgledi (Luther) in slovenskimi uresničitvami, ki nihajo med vnaprejšnjimi obrazci, lastnimi ustvarjalnimi nagibi in neugodnimi socialnopolitičnimi razmerami. Pokaže se, da so prav te pogosto izzvale sorazmerno največji delež izvirnosti. Analiza "kontrasta" v pridigah Janeza Svetokriškega pomeni temeljito svarilo dosedanjim literarnozgodovinskim pojmovanjem, ki so videla v teh pridigah pravi barok. Avtor namreč izhaja v obravnavi iz sholastične pridigarske tradicije in odkrije, da je Svetokriški ohranil vrsto njenih bistvenih elementov, zato je njegova baročna drža prej navidezna kot dejanska.

Posebno osvežitev pomeni duhovita tipološka teatrološka raziskava o "razvojnih tendencah", ki jih kaže sprejem Kotzebuejevih dramatskih besedil v srbskem, hrvaškem in slovenskem gledališču 19. stoletja. Primerjalni pretres ohranjene dokumentacije je odkril recepcijske metamorfoze od navdušenega uprizarjanja omenjenega dramatika do njegovega gledališkega padca. Če je bilo doslej očitno, da avtor suvereno obvlada problematiko literarnih žanrov, ki so povezani z metafiziko, potem ta razprava dokazuje, da ni njegova pronicljivost tudi pri "nižkih" nič manjša.

Naslednja analiza se loteva priljubljenega, a še vedno neizčrpanega problema slovenske literarne zgodovine: Heinejevega vpliva. Avtor skromno napoveduje, da je njegov namen samo "poda[ti] opore za sistematizacijo recepcije Heineja in tako osvetli[ti] ravni njegovega delovanja", dejansko pa prinaša upoštevanja vreden produktiven orientacijski model (ambivalentnost Heinejeve poezije, ki omogoča klasifikacijo širokega razpona sprejemalnih odtokov; vrednotenjska razvrstitev vplivov od kreativne spodbude pri Jenku do epigonstva pri Cimpermanu). Na nevarnosti, ki prežijo na raziskovalce literarnih vplivov, opozarja študija o Dehmlovi in Župančičevi liriki, ki razkriva, kako se za navidezno motivno in oblikovno podobnostjo skriva funkcijska različenost.

Vprašanjem simbolističnega, ekspresionističnega in socialnorealističnega oblikovanja so posvečene študije o Župančičevi, Lovrenčičevi in Grudnovi liriki. Izbor zadnjega je značilen, saj priča o raziskovalčevi neobremenjenosti: tudi z razčlenitvijo malo pomembnega literata je mogoče pokazati na zanimive obče literarne vidike. Podobno velja tudi za pritegnitev Borove verzifikacije v primerjavo z Voduškovo in Zajčevo poezijo, v kateri avtor razčlenjuje odnos do mita "kot oblikovalnega elementa". Knjigo sklepa subtilna razprava o prevajalski problematiki, ki jo ponazarja s tako zahtevno nalogo, kot je prestavitev parodičnega *Creda* iz Joyceovega romana *Ulysses* v nemščino, poljščino, hrvaščino in slovensščino.

Giesemanna zanimajo v slovenski literaturi stilno-

oblikovalna, recepcijska in prevajalska vprašanja, pri čemer ne zanemarlja žanrskih zakonitosti, idejnosti in socialnega konteksta. Pri tekstih, ki nimajo čiste estetske funkcije v današnjem pomenu, upošteva tudi njihovo prvotno namembnost. Ne pozablja na dosedanje literarnozgodovinske rešitve, ki jih po temeljitem pretresu in pritegnitvi novih teoretskih vidikov in širšega evropskega konteksta vedno upravičeno in prepričljivo korigira, dopolni, zavrne ali predlaga nove rešitve. Zato lahko njegovo knjigo uvrstimo med najbolj pomembne dosežke, ki so jih prispevali tuji raziskovalci o slovenski literaturi.

Portetni esej o avtorju je napisal dr. France Bernik.

Marjan Dolgan

ZBIRKA KLASJE

II. letnik

Urejšajo: Janko Kos, Peter Kolšek, Tine Logar
Državna založba Slovenije,
1992

Petim zvezkom iz lanskega prvega letnika zbirke se je letos v drugem letniku pridružilo še pet: *Zgodbe svetega pisma*, ki jih je izbral, uredil in komentiral Janko Kos, *Nečista kri* Borisa Stankoviča s spremnimi besedili Stanka Šimenca, *Dvanajsta noč ali Kar hoče* Williama Shakespeara s pedagoško-kritičnim aparatom Tineta Logarja, *Pleša sta pevka* Eugena Ionesca in *Afera* Primoža Kozaka, oboje v predstavitvi Andrijana Laha. Tako kakor v prvem letniku so torej tudi v drugem odlična literarna

dela, pomembna za poznavanje svetovne in v njenem okviru še posebej slovenske književnosti, taka, ki odpirajo pogled v literarne pojave prek posameznih besedil. Temu primerno so zajeta iz različnih obdobij, različnih nacionalnih književnosti – evropskih in neevropskih, in iz različnih zvrsti.

Po času nastanka segajo od srede drugega tisočletja pred Kristusom, ko so nastale prve knjige svetopisemske Stare zaveze, pa skoraj do naših dni, natančneje do l. 1961, ko je bila prvič uprizorjena Kozakova *Afera*. Prevladuje spet novoveška literatura in v njej modernejša: najstarejše besedilo je Shakespearova renesančna komedija, ostala tri so iz 20. stoletja – Stankovičev roman iz njegovega začetka, Ionescova antedrama iz srede, Kozakova politična drama že iz druge polovice. Zajeta so torej dela iz hebrejske, aramejske in starogrške biblijske literature ter iz angleške, srbske, francoske (po avtorjevemu rodu romunsko-francoske) in slovenske književnosti. V primeri s prvim letnikom, v katerem so bile zastopane vse tri literarne vrste, je v drugem zvrstna zastopanost zožena: zajeti sta samo epika oziroma pripovedništvo in dramatika, ki dominira kar s tremi zvezki. Glede na to, da je bila lirika v prvem letniku zastopana z antologijskim zvezkom, v katerem je zbranih več samostojnih besedil kakor v vseh drugih zvezkih skupaj, je drugi letnik zvrstno zastopanost pravzaprav uravnovesil, saj so zdaj med desetimi zvezki po štirje namenjeni dramati in pripovedništvu (epiki), dva pa poeziji (liriki).

Uredniki torej vztrajajo pri načelih, ki so za pedago-